

NIČ VEČ IN NIČ MANJ

Ne bom rekel: za nami so še svetovi.
Ne bom mislil: pred nami je še življenje.
Ne bom slutil: ničesar več ni.
Rekel bom: pred nami ni svetov.
Mislil bom: pred nami ni več življenja.
Slutil bom: vse je še.
Nič več in nič manj.

VIKTOR

Marko Hudnik

I

Torej tu je možakar, ki je vodil vse skupaj, poleg njega pa še deset ali dvanajst fantov: vsi ti naj bi družno izvedli akcijo. Kaj bo treba storiti? Bilo jim je razloženo že prej, ko so bili še v zaledju. In tudi pozneje so se pomenkovali o tem, vso pot od tam pa do kraja, o katerem govorimo.

To pa je zapuščen kotiček ob obali, prav na koncu starikavega mesteca Alfa Iks. Torej zdaj smo tam. Na levi je mesto, vidimo ga, vidimo hiše, ki pa niso obljudene, vidimo, kako se vrstijo gluhi zidovi, opuščene podrtije. Zaradi te zapuščenosti deluje vsa stvar morda malce žalobno, obenem pa tudi varno. Fantje so živahni. Razpravljajo o nalogah, razpravljajo o tej sedanji nalogi, govore o morju, o tistih nekaj hišah, ki so jim najbliže in so nekakšna prednja straža mesta na desni. (Zdaj si jih predstavljamo vse obrnjene proti hribom, morju so obrnili hrbet.) Torej te nizke hiše z zaprašenimi šipami. Skladišča? Pozneje bojo fantje pogledali v eno teh podolgovatih lop, tam, mislijo, tam so morda nekakšna skladišča, podružnice muzejev, tam so arheologi pustili, kar se jim ni zdelo vredno nositi s seboj; in potlej bojo fantje ugotovili, da je tam notri vse prazno, če izvzamemo dva ogromna topa, po vsem videzu demontirana s potopljene bojne ladje.

Zdaj pa veselo razpravljajo o drugih rečeh. Spet in spet o akciji. Z leve strani bo pripeljal kamion, ki ga čakajo. Vrsta pogovorov v znamenju kamiona; pripeljal bo odnekod z leve strani (vseskozi so obrnjeni proti celini). Ugotavljajo, da je obala na levi neverjetno razčlenjena, nikakor niso prepričani, da bojo zlahka opazili tisto nekaj, kar bo prišlo s te strani. Kamion pa je treba opaziti. Prav od tega je odvisen ves uspeh njihove naloge. Če prespijo, ko pride kamion, pojde vse skupaj po zlu: ne bojo ga ustavili, odhrumel bo mimo, tisti na kamionu jih sploh ne bojo opazili in tako nameravano snidenje s skupino na kamionu odpade.

Seveda ima položaj v sebi tudi nekaj svetlih točk. Mogoče bojo fantje opazili kamion že od daleč, mogoče ga bojo videli in slišali, prej ko se bo sploh prikazal na tem zadnjem, ravnem odseku ceste. Če bojo v kritičnem trenutku mirni in zbrani, lahko zaslišijo hrumenje dizlovega motorja že z onkraj zaliva. Da jim le ne bi zakrival razgleda bližnji ritič. Ni namreč tako, da bi zagotovo vedeli, ali cesta onkraj zaliva res pelje tik ob obali: morda je speljana nekje bolj v ozadju, za solinami, za nasadi oljk? Vsekakor, treba se je pripraviti na najslabše. Treba je biti čuječ. Seveda ne v tem smislu, da bi bila vsakogar med njimi ves čas sama čuječnost, ampak tako, da bo čuječnost skupine le vsak hip navzoča. Po dva in dva bosta vsak hip prežala v skrivališču, drugi bojo med tem bodisi patroljirali bodisi spali. Stražarji se bojo menjavali po dokaj zapletenem sistemu. Po kakšnem? To je treba razložiti, dasi ni lahko. Na kraju samem bosta vsak hip le dva »glavna stražarja«, dva, ki jima bosta sledila — »pripravnika« — in še tretji par, to sta dva iz prejšnje izmene, »upokojenca«. Posamezne izmene se bojo torej delno pokrivali, vedno jih bo v skrivališču po troje: par spočitih, par zelo trudnih in par na višku oziroma blizu viška moči. — Vodja je zginil; morda je preprosto poniknil v skupino, se zgubil v njej, postal eden njih. Namesto njega se pojavi kot posameznik Viktor: ta se občuti kot jaz — mi ga občutimo kot jaz: mi smo Viktor.

Viktor se nekaj časa ubada z vprašanji, ugiba to in ono. Sprašuje se na primer o tem, kakšen tip je neki ta S., Viktorjev tovariš v izmeni. Viktorja skrbi, kako bo z njim vozil, če bo ta reč z akcijo še dolgo trajala. Viktorjevi občutki so nedvoumni, zdi se, da je S. v njegovih očeh sumljiv, napadalen in samoživ tip; vse to je lahko po malem simpatično, pa tudi po malem zoprno. Sicer pa se Viktorju dozdeva, da ga pozna že od prej, morda sta nekoč bila celo kratek čas sošolca. Vse to Viktorja nervira, sčasoma pa le uvidi, da se ne splača razburjati. Spozna: najpreprostejša rešitev je v tem, da ga ogovorim. S. nima zavezanih ust. Izkaže se kot pravi rojeni družabnik, kot zelo živahen kritik razmer, ne morda zagrenjen godrnjač, ampak kot človek, ki ga vse to bolj ali manj zabava. Viktor spozna, da ga nikakor ni polomil, ko je začel ta dialog. Pozneje pa mu malce spodrsne: skrajno netaktno začne obravnavati nekakšne džjudžicarske trike, S.-u pokaže, kako najučinkoviteje zviješ nasprotniku roko in podobno. S. to dopusti, postavlja se v poze, kakršne so pač Viktorju potrebne, obenem pa le postane nekam čudno tuj in zamišljen. Izkaže se, da se je ob tem spomnil nečesa, kar njunemu odnosu ne bo v prid, in tudi pripovedovati začne o tem, kar mu je prišlo na misel. Ko da vse skupaj ni nič hudega, začne, še vedno zamišljen, pripovedovati Viktorju, kako ga je ta nekoč, ko sta bila oba vse prej kot trezna, vrgel po tleh. Se Viktor morda spominja tega dogodka? Viktorju je nerodno, ne ve, kaj bi rekel. S.-u pa omenjeno ne zadošča, melje naprej. Ni ostalo pri metanju po tleh; Viktor je tedaj njega, S.-a, ležečega na tleh, še pošteno obrcal. — Vendar, kako se more S. vsega tega spominjati tako natanko? Če se ne motimo, sta ga vendar oba imela pod kapo? Kakorkoli, S. razlaga na dolgo in na široko, Viktor si ne upa

ugovarjati; S.-ova interpretacija obvisi v zraku kot nekakšna začasna resnica. Na srečo ne kot zadnja in dokončna resnica, pozneje pride še marsikaj, kar ji jemlje veljavo, še marsikaj nam megli pogled, da je ne moremo videti kot zadnjo in dokončno; zvrstijo se še mnogi dogodki, na primer odkrivanje tistih dveh topov v podolgasti lopi (primerjajo polinezijske klube mož, tudi to tiči nekje v spominu!), menjave straž, pričakovanje kamiona, in končno, nekje v prihodnosti, akcija.

To pa še zdaleč ni vse. V perspektivi časov se vrstijo tudi drugi dogodki, resnični in umišljeni. Prav tako, kakor kje drugje bi se lahko ustavili na primer na Javorniku (železniška postaja, onstran proge je stara valjarna z ostrim smradom po žvepljenih plinih). Viktor prihaja sem kot zmagovavec, stopa lahkotno, moč se mu sprošča v koraku. Na parkirnem prostoru so priredili nekakšen semenj, ob večerih prirejajo ples in zabavo. Viktor se sploh ne zaveda, da je tam prek valjarna: tudi prireditelji so, kaže, na to pozabili. Ob ograji, ki razmejuje peron od parkirnega prostora, stoji neki kujon, prav na Viktorja je čakal in zdaj ga skuša izzivati. Viktor se brani: jaz se že ne bom tepel, nisem zato prišel. Tisti pa se kar naprej preriva, grabi Viktorja za rokav, za ovratnik. Viktor bi se ga rad otesel, boji se spopada. Ni mu mar, kaj si bo kdo mislil: da se le ta reč čimprej konča. Izzivalec ne odneha, zavohal je Viktorjevo slabost, in to ga navdaja z novim pretepaškim poletom. Končno se Viktor spusti v vrtinec, vidi, da ne gre drugače, dopove si, da je to igra in jo igra. Zdaj se tudi on preriva, bolj togo sicer, strah ga slejkoprej malce stiska; s pametjo pa spozna, da vse to niti ni tako nevarno: še je cel. Tisti tip postane pri priči bolj vljuđen, zdaj vidi v Viktorju tudi pretepača, pripozna ga za enega svojih. Zdi se, da zdaj oba zamahujeta z enakim zanosom, tega že kar ni več moč končati, opojnost raste z razgretostjo. Viktor bliskovito prestreže nekaj udarcev, sam pri sebi jih označi za skrajno nevarne; spoštovanje do sebe mu zraste, na dnu živčnega sistema začuti, kako se v njem prebujajo nove zmožnosti, pokliče jih in že se odzovejo, skupaj z njim plešejo skladno in zanesljivo. Živčni drget v hrbtu je zoprni in hkrati potreben, vzdržuje napetost. Vidiš torej, si pravi Viktor, boksanje niti ni tako slaba stvar. Sicer pa vse skupaj postaja čedalje bolj rutinersko. Noč traja naprej. Nekje v času se skriva neki zdaj, ko v tistem drugem nenadno vse omlahavi, dovolj bo, reče, in sopiha prav tako kot Viktor. Tudi Viktorju je seveda prav, krepko se je zadihal, dovolj bo, dovolj bo, ponavlja še on. Zdaj odidejo skupaj proti Koroški Beli, skupaj korakajo: Viktor, tisti kujon in njegova družba. Kam? Viktor se spomni, da je tu tako rekoč službeno, pozanimati se mora, kako je kaj z Veroniko Dular, njegovo sodelavko v uradu: ali bo kaj kmalu prišla z bolniškega dopusta ali kako. Je to resnica ali samo pretveza, ki naj bi podaljšala večer? Morda ta Viktorjev popravek niti ni tako zelo službene narave, ura je razmeroma pozna; morda se Viktorju le dozdeva, da ima popravek z Veroniko. Noč je topla in prijetna, kaže, da nihče ne spi, manjka sicer le nekaj minut do polnoči. Morda pa ga ima Viktor ravno zadosti pod kapo, da bi rad še nekaj doživel, da bi se v novi službi malce uveljavil?

S čim jim lahko postreže? Z Veroniko Dular. Seveda ta hip ne ve, kaj ga tam pričakuje. Ve, da je Veronika v visoki nosečnosti — to je vzrok njenega dopusta, to je pa tudi vse, kar ve.

Zdaj stojijo pred hišico na koncu naselja. V nadstropju, vrh lesenih stopnic je luč, skozi zastekljena vrata se vidi zgornji del Veronikinega telesa: mogočno oprsje v flanelasti spalni srajci. Sedi, kot pač sedijo nosečnice: veličastnost drže in rahla nestrpnost v gibih, kar izvira od neugodja. Po drži je tudi moč uganiti, da sedi Veronika na robu kavča ali morda na robu zelo nizke postelje. Nekaj počne, težko je uganiti, kaj; premika se okorno in vendar skladno, nežno in zelo počasi. Kakšni gibi so to, kaj neki dela Veronika Dular ob tej uri? Tolpa se hihita, vse mogoče jim hodi na misel, nosečnosti niso opazili. Viktorju je malce nerodno, voha nesporazum, začenja se mu dozdevati, da vse skupaj pelje v nekam neslano šalo; ustaviti pa dogodkov ne zna, kvečjemu bi lahko omilil posledice in kaj je v ta namen bolj priročno, kot spoznanje? Na obrazu Veronike Dular trepeta vase obrnjen smehlaj. To bo treba pojasniti.

Kdo bo šel gor pogledat, — pravi Viktor. Nihče ni posebno pri volji. — Nič naj vam ne bo nerodno, — pravi Viktor, — tu smo službeno: po službeni dolžnosti je treba ugotoviti, kaj in kako, razčistiti vprašanje teh neskončnih Veronikinih dopustov.

Tolpa nenadoma umolkne. Lahko bi vrnilo Viktorju milo za drago, lahko bi ga vprašali, zakaj ne gre sam, pa so obzirni, molčijo. Mogoče so uročeni od ritmičnih Veronikinih gibov. V situaciji je nekaj, kar jih spominja na fakirja s kobro, Veronikino telo je oteklo kakor kobrino zaušesje (čudno je, vendar se zdi, da se tolpa nekako ne ove, odkod ta oteklost), pa tudi v Veronikinih gibih je nekaj takega. Končno se eden izlušči iz skupine — Viktorju se niti ne sanja, kako je fantu ime — in se opotekavo približa lesenim stopnicam. Tako strme so, da so podobne lestvi. Izvidnik se igrivo vzpenja po tej strmini, na vrhu malce obstane, zajame sapo, potrka in zelo zelo počasi — kot pretirano vljuden deželan — odpre vrata. Le kaj vidi pred sabo? Po obotavljivih premikih njegovega zadka bi lahko sklepali, da mu je v hipu postalo vsega skupaj žal: ko da se je streznil in gleda zdaj na stvar s čisto drugimi očmi. Očitno je sicer, da ga tam ne podijo, morda ga celo vabijo, naj vstopi; njemu pa se mudi, najraje bi jo pri priči pobrisal po lestvičastih stopnicah navzdol. Le kaj počne Veronika Dular ob tej uri? se sprašuje Viktor. To vprašanje si je zastavil že najmanj desetkrat, prav v tem hipu pa se mu vsiljuje z zoprno nujo: če bi ga izgovoril na glas, bi ga verjetno nestrpno in zajedljivo zasikal. Izvidnik se vrača, poroča. Na kavču v kuhinji — nasproti vrat — leži truplo Veronikine babice, pravi. Izredno lepo truplo, pravi, brez pretiravanja privlačno. Pred nekaj urami je umrla, zdaj leži tam slečena in se razkazuje očem. Veronika pa se je zadnje čase zelo zredila, pravi, vsaj meni se tako zdi: Veronika je pravzaprav moja prava sestrična, včasih sva se skupaj igrala, drugače pa se ne obiskujemo. Kaj sem že hotel reči, pravi, na robu kavča sedi in se takole ziblje. (Kar zdi se jim, prav kakor tudi Viktorju, da ves prizor sami vidijo;

to je seveda domišljija; vidijo lahko samo gornji del Veronike Dular, vendar, kot rečeno, dozdeva se jim, da vidijo več. Z močjo domišljije nadomeščajo, kar jim manjka v srčnosti. Je že tako: niso zmogli dovolj poguma, da bi sami stopili tja gor in si ogledali sami, kar se, kot pravi izvidnik, »ponuja očem«.)

Vživljajo se v izvidnikove besede, tako rekoč gledajo in komentirajo. Veronikino zibanje v pasu?: Veronika sedi ob golem truplu in ga počasi, sistematično in zraven nežno otira z mokro gobo: nežno, ja, nežno — to je vendar njena babica.

Spočetka se jim dozdeva, da je tu še marsikaj nerazumljivega. Veljalo bi se ustaviti ob tem, da Veronika ne joče, da se nekako skoroda smehlja. Kako to? Na to ve odgovor izvidnik. Njegovo pojasnilo se glasi: Veronika ne joče zato, ker je, kot vemo, v visokem stadiju nosečnosti.

»To mi je postalo jasno,« pravi izvidnik, »takoj ko sem odprl tista vrata. Sestrična, si pravim, se mora zdaj ohrabriti, pripraviti se mora na svojo vzvišeno nalogo, misliti mora na še nerojeno bitje, ki ga nosi pod srcem. Torej ji je vsako razburjanje prepovedano.«

Razumejo. Ne povsem, a nekako se jim svita.

Izvidnik nadaljuje: »Takoj mi je bilo jasno: sploh ji niso povedali, kaj se je pripetilo. Sicer pa je tako zamolčevanje pri tej hiši že od nekdaj v navadi. Podobno je bilo pred leti, ko je umrl stric, pa njegova žena dober teden ni zvedela za resnico. Bila je sicer bolna.«

»Dali so ji torej gobo v roko, rekli so ji, ‚naj nežno umiva‘; kruto resnico, da je starčica mrtva, so ji gladko zamolčali. Res je, oči bi ji lahko povedale, kako in kaj. Pa ji niso. Kako to? Preprosto niso. Človek se nekoliko lahko naredi neumnega, zlasti če posebne okoliščine to zahtevajo. Sestrični ni bilo potrebno dopovedovati, katera izmed njenih dolžnosti — tista do babice ali tista do otroka — ima absolutno prednost. Glede tega ni bilo treba nikomur zgubljeni besed. Potrebovala je le pretvezo — in ta ji je bila dana z molkom.«

Pritrjujejo. Zdi se jim razumljivo, zdi se jim dostopno. Koliko stvari je na svetu, ki jih moramo kar sprejeti, si misli Viktor. »Te stvari moramo preprosto sprejeti takšne, kakršne so,« izreče v mraku pod stopnicami Viktorjev novi prijatelj, tisti, ki se tako rad preriva in boksa. Molčijo, ugibajo dalje. Nerazumljivo in hkrati nenavadno zabavno se jim zdi Veronikino strpno vedenje, prizanesljivost, s katero je sprejela bratrančev pozni obisk. Pričakovali so vse kaj drugega, mikavno pustolovščino, škandal, burko. In kaj se je pripetilo? Odposlanec je bil povabljen noter, vabilo je sicer odklonil, obstal je na pragu, vendar je videl in zvedel dovolj. Ne Viktorju ne komurkoli drugemu iz pijane družčine ne bo nikoli dano, da bi videl prav isto. Vsakomur pa je dano na voljo, da razsodi takole: mogoče pa je bil Viktorjev privid — ko je stal spodaj v temi — boljši, opojnejši, skladnejši od tega, kar je videl odposlanec — pa karkoli že je to bilo?

Zakaj sem se prav danes domislil te obskurne zgodbe o Veroniki Dular, premišljuje Viktor. Ničesar bolj odurnega nisem mogel privleči na

dan, razen če bi začel napletati tisto storijo o tem, da sem nekakšen mojster seciranja, nekaj vmes med anatomom in konjercem; ki se s tem poslom ukvarja amatersko, ki sicer ima telefon, da ga lahko stranke pokličejo, vendar njegove številke ni v telefonskem imeniku, zanjo zveš lahko le po zaupnih kanalih, od Viktorjevih nekdanjih strank itn. itn.

Kaj bi bilo, če bi bil res tak mojster, si misli Viktor. Šel bi torej po eni tistih mirnih in zapuščenih ulic na prehodu iz mesta v predmestje. In tu nekje bi bil tisti lokal, kamor so ga poklicali. Prazna izložba, izognili so se temu, da bi postavil vanjo kaj odbijajočega, recimo nagačeno žival: tako se za umazano šipo razkazuje le porumenel in od muh popikan pakirni papir. Asociacije na predelavo kož, usnja; na balzamiranje. Viktor si misli: poklicali so me, naj pridem secirat neko truplo. Poziv je prišel po telefonu, glas v slušalki je bil ženski; resigniran, umirjen. Zdaj torej vstopim, si misli. V lokalu me sprejme mlada ženska, (na pogled mlajša od glasu, vendar ni dvoma: glas po telefonu je bil njen). Sicer pa bi prav malo govorila, nadaljuje Viktor pri sebi: po kratkem obotavljanju bi mi pokazala kot, (v kotu leži z rjuho pokrito truplo), pokazala bi mi k steni, tam bi stala secirna miza. (Tako je še najenostavneje misliti, si dopoveduje Viktor; govorila? kaj naj bi govorila?)

Najprej bi se ozrl po lučeh, si slika Viktor, nad secirno mizo naj visi gola žarnica nadpovprečne velikosti, sto ali stopetdesetvatna. Iz sosednjega prostora prihaja medla svetloba, ob izložbenem oknu je siva mlaka, ki jo povzroča svetloba s ceste. Stopil bi torej k temu oknu. Pozneje ga bo treba zagrniti. Z notranje plati gledano je umazanija na steklu še bolj očitna: od zunaj se kaže kot neprosojnost, od tu bi jo videl preprosto kot umazanijo. Ulica bi bila prazna; naj bo tako, čeprav v stvarnosti to ni ravno preveč verjetno: ni treba, da bi ga tu kdo motil, tudi si ne zna predstaviti hrupa, kakršnega bi potreboval za to štimungo. Če bi se čut za stvarnost le preveč vsiljivo oglašal in grozil, bo podoba razdril kot neeksistentno, lahko pozneje pritaknemo pasante, si misli Viktor. Ta hip je treba predvsem upoštevati nagon. Ta pa mu pravi, da za to svoje opravilo potrebuje — kaj? — samoto, samoto, samoto. Ženska bi se medtem oddaljila. Obrnem se od okna, si misli Viktor, počasi se lotim priprav. Zavedam se, da me čaka dolgotrajno delo, minevala bo noč, jutro, vse to pa lahko misel seveda poljubno skrajša. Odgrnem truplo v kotu, si misli, to bi bilo truplo mlade ženske, možna bi bila presenetljiva in vendar nekako pričakovana povezava: bila bi tisti drugi podobna, kakor da je to morda sestra tiste, ki ga je poklicala po telefonu, in ki »ždi ta hip tam nekje zadaj in čaka«?

Pozneje, ko bi bil že pri vratih, bi začutil rahel dotik na ramenu. »Tole tu boste lepo vzeli s sabo,« bi jo slišal reči.

To naj bo torej plačilo, bi grenko pomislil. Saj ni nobenega dvoma glede tega, kaj je v culici, ki bi jo imel v rokah: tu bi bili zaviti ostanki ubogega razcefranega tkiva, s katerim se je vso to dolgo noč ubadal. »To naj bo torej plačilo,« bi si rekel naglas. »Plačilo!«

Na ulici bi bilo vlažno in temačno, šel bi proti središču mesta. Sam sebi bi se čudil. Kako je le mogoče, da sem sploh sprejel to culo, bi si mislil, kako, da je nisem vpričo nje spustil na tla? Vendar bi jo zvesto nesel naprej. Prepričeval bi se, da to niso ostanki človeškega bitja, ampak nekaj drugega, kakšna druga, bolj prijazna popotnica. Kaj? Karkoli pač. Je mar treba izreči takoj? Če si je treba misliti nekaj določnega, to se vendar lahko vstavi kasneje: toliko prej, ker vse skupaj vendar ni nič stvarnega, vse je samo misel, domneva: mislil bi, da bi mislil . . . itn. To torej ni pomembno. Gre pa za to, kaj *bi bilo* v resnici: žal bi ga vlaga, ki bi prenikala skozi tkanino, kmalu prepričala, da se zaman slepi: to je tisto, bi si rekel, s čimer sem se ubadal vso to noč.

V nekem podvozu bi bilo končno le dovolj mračno in samotno, da bi lahko culo brez skrbi odložil. Bilo naj bi tako, da bi ga bilo zelo strah naslednje možnosti: nekdo ga opazi, ko odlaga culo, priteče za njim in mu jo pomoli: »Oprostite, nekaj ste zgubili!«. Tej nezgodi, znani iz Gogoljeve povesti *Nos*, naj bi se Viktor za vsako ceno izognil. S tem bi se Viktorjeva *anatomska* zgodba nekako izčrpala, primaknila bi se h kraju. Spet bom imel dovolj snovi za samoizpraševanje, si misli Viktor. Kam naj bi se to izteklo? Prvič, kaj bo s tem, kaj bo s to culo? Gotovo jo bojo našli. Kaj si bojo mislili? Bojo ugotovili, da je to človeško tkivo? Bojo ugotovili zvezo s tistim lokalom na pusti ulici, ki pelje v predmestje? Recimo, da bi šel nekaj korakov po podvozu naprej, ozrl bi se. Posamezni kosi tkiva bi se razločno risali skozi razmočeno blago. Nič ne pomaga, moral bi naprej, naprej, naprej, pa četudi se mu sploh nikamor več ne bi ljubilo, moral bi priti čim dalj proč, ne bi bilo prav, če bi njega, Viktorja, kdorkoli spravljal v zvezo s to culo. Le čemu nisem tega odvrigel kje drugje, recimo na obrežju, bi si mislil Viktor. Tako bi bila možnost, da me odkrijejo, da se pohujšajo in tako naprej — — dosti manjša. Le čemu sem bil tako nepreviden, bi si mislil. Pravega odgovora ne bi bilo, zdelo bi se mu celo, da je nekako vse v redu in prav. V tem, bi se mu dozdevalo, se skriva nekakšen simbol. Kakšen? Bogvedi kakšen. Sicer pa, bi premišljal Viktor dalje, le čemu so mi dali s sabo tako žalostno popotnico? Da bi me ponižali, da bi me zaznamovali kot anatomu in konjederca? Po kakšni logiki? Saj bi si lahko mislili, da se bom tega znamenja, te nesrečne culice že za prvim vogalom znebil! (Viktor že ves čas govori in misli »oni«, ko bi bilo vendar na mestu »ona«, tj. tista mlada ženska iz lokala. Kaže, da mu ta brezbarvna oseba predstavlja ves človeški rod — oni na eni, on na drugi strani tehtnice — in ji zato brez premisleka pripisuje množino.)

In res sem se zdaj tega znebil, si misli Viktor, in zdaj sem tega za nekaj časa prost. Čuti, da je ostalo v njegovi obleki nekaj mrliškega vonja, vendar prav zanesljivo ve, da ga to ne bo izdalo: enak oziroma podoben vonj je bil razlit po vsem mestu. »Bil razlit«, tako, ja. Vse to se namreč ne dogaja tu in zdaj, ampak je tako, ko da se je dogajalo ob nekem drugem času.

II

Viktor je že ves čas slutil, da ga bojo dobili, preden bo stopil na vlak, in res so ga. Tako, prav zdaj, ko se je dokončno odločil, da ne bo dezertiral. Prišel je na peron, transport se je pripravljal na odhod. Seveda, zdaj je bilo prepozno, priti bi moral prej. Vlak je odhajal z veliko zamudo; kdor je prihajal zdaj, je bil zamudnik. Zamudnik: s to besedo se je Viktor tolažil, v njeni luči se mu je stvarnost kazala blažja in manj nevarna. Zraven pa je prav dobro vedel, da na prav take tipe posebej preži vojaška policija.

Bila sta dva gladko obrita možakarja, prijazna sta se mu smehljala in ga prosila, naj pokaže osebno izkaznico. Ne morda listino, ki jo izdaja rekrutom za na pot vojaška oblast; na očeh se jima je poznalo, kako »dobro vesta«, da Viktor nima osebne izkaznice. Tako privoščljivo sta se spogledovala, da je še Viktor prvi hip ves zmeden pomislil: saj je res nimam. Rekel je seveda: »Takoj!«, hotel je pridobiti čas, če ne za drugega zato, da bi se spomnil, ali je v resnici nima. »Takoj jo bom našel,« je rekel in mrzlično iskal po žepih. Končno je nekaj izvlekel, bil je indeks, v obledelo platno vezana, zamazana in oguljena knjižica iz časov, ko je Viktor obiskoval predavanja na filozofski fakulteti. To je bilo zdaj že daleč zadaj, vmes je bilo marsikaj, doživljenega in premišljenega in zamišljenega, akcija in anatomija, dezerterstvo in protidezerterstvo. Ta dva se seveda ne bosta zadovoljila z indeksom, si je mislil. Želela sta pač tisto — kajpak — česar ne bi imel. Menila sta, da je to osebna izkaznica. Zmota. Tičala je za platnicami indeksa, Viktorjevi slabi refleksi so bili krivi, da je povrh vsega še padla na blatna tla med tiri, hitel jo je pobirat. O pristnosti ni bilo nobenega dvoma, s fotografije na karti te je gledal pravi pravcati Viktor. »Seveda, saj sem vam rekel,« je vzkliknil in njegov glas je bil poln pospeškov in zaviranja, kar zanašalo ga je od nekakšne živčne veselosti. Policaja je v hipu minilo vse zanimanje. Z bežnim »hvala,« in »zdaj bo pa treba pohiteti,« sta ga napatila na bližnji vagon.

Šele ko je vlak speljal, se je Viktorju začelo svitati, da ni še vse končano. Še marsikaj bo treba premisliti. Ja, tu je izkaznica, našla se je. Ampak, kaj bo z njim, z Viktorjem? Priklical si je v zavest najvažnejša dejstva. Policaja sta zahtevala osebno izkaznico; v nasprotju s pričakovanji jo je imel. Pokazal jo je: zdaj so torej vedeli, kdo je, bil je identificiran. Dalje. Nista ga zgrabila, nasprotno, pustila sta, da se je pridružil transportu. Zakaj ga tudi ne bi? Bil je tu, na tem vlaku, njegovo ubežništvo je bilo neizbrisno ugotovljeno, čeprav je (pozno, prepozno!) le prišel na vlak. Na katerikoli postaji ga lahko snamejo in aretirajo.

Zdaj se je v Viktorju spet začelo prebujati tisto, čemur je sam pri sebi rekel »novo življenje«. Spet je začutil nepremagljivo veselje do ubežništva, do neodgovornosti, do samote (v kateri se je prebijal z amaterskim konjederstvom), do vsega tega, čemur se je pred nekaj urami, kot je mislil, za vselej odrekel. Tako rekoč brez pravega prehoda je začel kovati nove načrte, bolje rečeno, začel je mešati in spajati dve vrsti načrtov. Tisto *da*

bo sam in konjederec je začel kar se da nepreudarno mešati s tistim *da se bo spet šel akcijo v družbi mladih in sebi enakih veselih vojakov*. Spet so se prebujale tiste misli in predstave o akciji s kamionom, o obali, kjer skupina nadobudnih brigadirjev stražari v izmenah, kjer med posameznimi izmenami kramlja s sošolcem S.-om o preteklih dogodivščinah, in to je povsem nekritično združil z mislimi na beg, s sanjarijami o tem, kako jo bo urezal po svoje, da bo šel, kamor bo pač njemu prijalo. Lahko bi skočil z vlaka kar na prvi postaji, je razmišljal. Morda bi tako policijo prehitel. Bilo je prijetno misliti, da onadva še nista alarmirala vseh postaj. Vlak je pravkar zaviral, treba se je odločiti. Viktor se je v hipu zavedel preprostega dejstva: njima je bilo treba stopiti le do postajnega telefona in niti malo verjetno ni, da se tega ne bi domislila.

Torej bo več upanja na naslednjih, na daljnih postajah? Minevale so, kmalu jih je nehal šteti. Kakšno je upanje zdaj, kakšno bo čez dvanajst, čez štiriindvajset ur? Brez dvoma so alarmirali vse postaje ob progih, po kateri vozi transport, si je mislil Viktor. Kaj torej? Naj počaka čim dalj, naj zaupa, da bo njihova pazljivost sčasoma popustila? Kako naj to presodi, če nima z njimi prav nobenega stika? Premaknil se je v naslednji vagon in še v naslednjega. Vsi oddelki so bili polni rekrutov, otopelih od mačka ob krožkih. Nikjer ni opazil znakov nemira, kakršnega je čutil v sebi. Saj mi pravzaprav sploh ni treba bežati, je pomislil. Če se temu odrečem, mi sploh ni treba premišljevati, na kateri postaji me čakajo — če me sploh čakajo — in kaj bo z mano, tako ali drugače, če me lovijo ali če so pozabili name. Ampak premišljevati o begu in o tem, kako ga lovijo, niti ni bilo preveč pusto, in če si se temu privadil, niti preveč naporno. To sem si takó sam zamislil, si je rekel, temu se lahko vsak hip odrečem, se priključim kateremu izmed teh krožkov in se zatopim v te neskončne pogovore vrstnikov. Zdi pa se mi, da se ne bom odrekel, si je mislil, še zdaleč nisem izčrpal vseh možnosti. Marsikaj si lahko še predstavim, preden se zavesa dokončno spusti. Splezal je na tovorni vagon, ki je bil vrinjen med osebne, se nadihal zraka in se spet pomaknil naprej. Prebil se je skozi tri ali štiri osebne vagona, malo potelovadil na stopničkah in se znašel na ploščadi pomožne lokomotive. Ta je bila začudo postavljena nekje sredi kompozicije. Viktor se niti ni preveč začudil, ko je na tej lokomotivi našel pravo pravcato posadko, ne sicer pri navadnem delu, vendar v primerno zamazanih železničarskih uniformah in kakor pripravljeno na dejavnost. Strojvodja je bil prijazen in uglajen možakar, izkazalo se je, da je sicer igravec v amaterski skupini. Viktorja se je očitno razveselil, ker je v njem spoznal izobraženca; in inteligentni pogovori so bili po vsem videzu njegov drugi hobi. Kurjač je bil videti bolj mrk, nekaj je brundal, idile pa s tem ni skalil. Viktor je položaj v hipu spregledal; kurjačeva odljudnost je bila bolj navidezna, najbrž ga je njegov nadrejeni kolega tako zdresiral: najbrž ne mara, da se mu meša v njegove pogovore. To sta torej takile prijazni podobi iz pozabljenih preteklosti, si je mislil Viktor, medtem ko je s koncem zavesti sledil svojemu živahnemu kramljanju s strojvodjo. Ta je nekaj govoril in Viktor

je vedel, da mu tako ali drugače odgovarja, da celo sam načenja vprašanja, morda brez prave zveze, vendar v glavnem smiselno. Na ta vlak, si je mislil Viktor, sta prišla po pomoti. Ta vlak dejansko vleče dizelka, ki je spredaj. Njuna lokomotiva je nekakšen vrinek iz preteklosti, prav zato je tu sredi vlaka, tako je manj na očeh. Zavedel se je, da ima pravzaprav veliko sreče, da je zašel semkaj. Te lokomotive vojaška policija prav gotovo ne bo preiskovala, brez težav se bo izmaknil vsem pregledom. Pa tudi če bi kak policaj pomolil nos semkaj, mi bosta ta dva nedvomno pomagala, si je mislil, nista zaman prijazna. Če bi z njim kot ubežnikom ne hotela imeti opravka, bi se brez dvoma držala mrko in bi mu kvečjemu zadirčno odgovarjala. Bilo pa je na dlani, da jima ni odveč. Čisto sproščeno se je torej prepustil tej novi tovarišiji. Izmenjava besed, čikov, ognja, malice. Običajne geste. V tej lastnosti, kot ubežnik (in naključni znanec kogarkoli, to je spadalo zraven) jih je obvladal do potankosti.

K morju je prispel zgodaj dopoldne, poiskal si je votlinico v skalovju, da je bil v zavetju, ker je z morja malce pihalo. Malce je poležal — ne da bi zaspal —, odložil umazano in prepoteno perilo. Tu spodaj je torej obala, prizorišče izvidniških pohodov in stražarjenj v treh izmenah, si je mislil. Tu smo oprezovali, kdaj se bo na drugi strani zaliva prikazal kamion, tu sem klepetal ure in ure s sošolcem S.-om.

Ceprav ga je premagovala lenobna utrujenost, se je nekako premaknil do roba, s katerega je lahko videl morje; mirno je ležalo tam spodaj, vse preveč leno, da bi ga mogla sapa količkaj razburkati. To konec koncev ni tista obala in tisto morje, ob katerem se je tedaj tisto dogajalo, je hipoma spoznal. Nasprotno, to je obala, ki jo vidim zdaj, ne obala preteklih dogodkov. Ozrl se je proti rtu na levi, za rtom je bilo zapuščeno mesto in soline in za njimi cesta, po kateri naj bi takrat pripeljal kamion; ampak rt, drugo tako mesto je bilo na desni, nekje v globini zaliva. Onkraj zaliva zaliv, soline, vse to je bilo tisto in takšno, kakršno je videl ta hip in ne tisto izpred časa. Vzemimo katerikoli kamen, izberimo ga s pogledom, poberimo ga s tal, potežkajmo ga: je to kamen, ki je bil priča vsem tistim mikavnim in presunljivim dogodkom? Ne, si je odgovoril Viktor: to je predvsem kamen, ki ga ta hip težkam v roki.

Že se je bil pogovoril z letoviškimi sosedi, izmenjal z njimi besede o vremenu, o tem, kdaj so prišli, in podobno. Zdaj je bil torej v območju sorodnikov, kolegov, bližnjih znancev: če je pogledal skozi odprtino med dvema skalama, je lahko, recimo, videl svojo sestro, kako se čisto gola umiva v plitvini ob bregu, morje ji sega do kolen, drži se rezervirano. Ve sicer, da je Viktor tam zgoraj, pa ne skuša navezati pogovora, zaveda se, da je Viktor komaj prispel in so mu ta hip vsakršne motnje neljube. Sicer pa nikjer ni rečeno, da ni tu razen sorodnikov in znancev še drugih ljudi. Mimogrede je Viktor ujel govorigo, da bo šla popoldne spet patrolja na Sinaj; to so bili torej tisti drugi. Sklenil je, da se jim bo po možnosti pridružil. Do popoldneva ima dovolj časa za počitek. Ni kazalo, da bo dan preveč vroč, kopanje ne bo nujno; udeležba pri krajši hajki mi bo torej

prišla kakor naročena, da laže prebrodim začetne težave, si je mislil. Viktor je imel namreč v vsakem novem kraju nekaj težav s prilagajanjem; najlaže je to prebrodil z udeležbo v množičnih dogodkih, čim hrupnejši so bili, tem bolje.

Stal je med vrati barake in si preganjal dolgčas s tem, da je opazoval zadnje priprave. V dremavici so ga preganjale nesmiselne želje, kakor je ta, da bi se spajdašil s Čombejevo ali Ben Belovo hčerko. Komandosi so s poudarjeno lenimi gibi pomerjali opravo. Vendar te blodnje o družici visokega rodu ne prihajajo iz ozračja, je mislil Viktor, nekako so mi pri-prirojene; človek je suženj tako političnih kakor seksualnih nagnjenj, pa najsi je Cezar ali človek čisto majhnega formata. Če lahko združim oboje v enem, toliko bolje, je ugibal. Spočetka se je bal, da ga ti ne bojo hoteli vzeti, pa s te plati ni bilo težav. Uniforma? Tu zadoščajo kratke hlače, bluza, čevlji s podplati iz vrvi. Da le barve niso preveč žive. Niso ga odklanjali, bili pa so do njega precej rezervirani, čutil je, da je gost, ne tovariš ali brat. Le čemu so me potlej sprejeli, si je mislil.

»Čez dvajset minut se odpravimo.« To je rekel oficir, ki je Viktorju dovolil, da gre zraven. Ali pa se mu je le zdelo, da je to rekel, bilo je izrečeno mimogrede. Fantje so bili slejkoprej zabubljeni vase, nikakršnega vznemirjenja niso širili okoli sebe. Morda grejo le na strelske vaje in jim bom prišel prav kot tarča, je presunilo Viktorja. Vendar, kdo bi mu lahko na tako vprašanje odgovoril? Tolažil se je s tem, da kaj takega kratkomalo ni verjetno: konec koncev so bili v znanem letoviškem kraju; tu z gosti ne morejo ravnati kot s praznimi kantami za bencin, kaj takega bi zbudilo pohujšanje, razen tega pa bi bilo preprosto odveč. Fantje, s katerimi se bo zdaj zdaj odpravil ven v puščavo, so posedli povsod okoli barake, zaposleni z zadnjimi majhnimi opravili, kot je, recimo, vdevanje novih vezalk. Nihče mu ni vračal pogleda, bilo je očitno, da imajo do njega bogve kakšne predsodke. Mogoče mi prisojajo nekakšno iztirjenost in menijo, da grem z njimi zgolj iz sadističnih nagibov, je pomislil Viktor: mogoče menijo, da bi rad videl, kako bojo postrelili tistih nekaj Izraelcev ali Palestincev, ki tičijo v popoldanskih urah tam nekje za skalami?